

Posudek na disertační práci

kterou předložil **Mgr. Petr Urban**

na téma:

Výraz a význam. K problematice jazyka ve filosofii E. Husserla 1900-1914

Jádrem předkládané práce se mi zdají být výklady dvou problémů, které jsou ústřední pro Husserlovu teorii poznání a které jsou proto i rozhodujícím rámcem pro rekonstrukci pojetí jazyka, které Husserlova filosofie implikuje:

1. Problém specifického spojení vědomí jazykového znaku a vědomí označované předmětnosti.
2. Problém vyplněného vyjadřování jako problém spojení mínění a danosti předmětu v jazykovém vyjádření, které je faktickým médiem vědy.

Petr Urban provádí ve své disertaci imanentní interpretaci Husserlových myšlenek k těmto a dalším problémovým okruhům, sleduje podrobně první soustavnou formulaci těchto myšlenek v *Logických zkoumáních*. Podává velmi přehledné shrnutí opírající se o přesně zvolené doklady z textu. I když je jeho výklad poučen sekundární literaturou, jejíž rozsah je obdivuhodný, je nápadné, že se o ni výslovně opírá jen výjimečně a že svou práci chápe a realizuje jako close reading Husserlových primárních textů s vědomím o jejich dalším vývoji nejen v tištěných spisech, ale především v rukopisech. V tom je nesporný přínos této disertace a známka toho, že Petr Urban svou věc zná a bezpečně ovládá. Čtenář nepozná ve stylu výkladu přechod mezi rekonstrukcí velmi dobře známé a hojně komentované pozice *Logických zkoumání* a rekonstrukcí textů, které byly vydány z pozůstalosti teprve nedávno, jsou komentovány v literatuře minimálně a hlavně mají z velké části charakter badatelských rukopisů a obtížně se u nich hledá jednoznačná interpretace. Proto bylo nezbytné zvolit si několik ústředních myšlenkových motivů, na jejichž na obtíže a sporné kroky Petr Urban ve své práci a v tezích ke své disertaci upozorňuje. Mně se zdají

důležité především ty dva, které jsem zmínil a které Petr Urban shrnuje následovně:

Pokus Logických zkoumání o objasnění vztahu mezi „jevem znaku“ a „významovou intencí“ se končí relativním nezdarem. Husserl zde nedokáže blíže určit, jak dochází ke specifickému spojení vědomí jazykového znaku a vědomí označovaného. Kromě modelu „sepjetí“ a „fundace“, které se ukazují jako nepřesvědčivé, zmiňuje tento spis fenomén „odkazování“ znaku na význam a označované. Právě tento fenomén bude v rukopisech z r. 1913-14 ústředním tématem nových a originálních analýz.

Souvislost „vyplněného vyjadřování“ (jev znaku – významová intence – významové vyplnění) určují Log. zkoum. primárně jako souvislost „poznávání“, kdy významová intence vstupuje do syntézy identifikující krytí s odpovídajícím názorem. Log. zkoum. ale rovněž zmiňují i jiný model, který bude v pozdějších Husserlových analýzách nakonec upřednostněn: významová intence se „přizpůsobuje“ či „přimyká“ k názoru, aniž by muselo docházet k identifikující syntéze.

Pro oba tyto problémy se zdá být mimo jiné klíčové pojetí jazykového znaku jako kategoriálního.

„Kategorialita jazykových znaků spočívá v tom, že tyto znaky jsou schopny prostřednictvím svých vlastních struktur a artikulací vydávat počet z kategoriálních struktur a artikulací svého označovaného. Zatímco ostatní pravé znaky své označované „jednoduše označují“ a jsou indiferentní vůči způsobům jeho členění, vykazují jazykové znaky „podstatnou jednotu s modelem danosti označované předmětnosti, obzvláště s určitým modelem poznání (s kategoriálním modelem)“ (Hu XX/2, 128-129). Ten který kategoriální způsob vztahu k označovanému získává v jazykovém výrazu své „pevné a diferencované vyjádření (Ausprägung)“ (Hu XX/2, 130).

Myslím, že rozpracování tohoto charakteru jazykového znaku by mohlo ukázat pozoruhodné souvislosti s irealitou slov na jedné straně a s jejich odkazovací funkcí na straně druhé. Výtka, kterou bych si dovolil vůči autorovi disertace na tomto místě formulovat, je spíše formální, ale přece jen: trochu mi chybí odvaha formulovat otázky a hypotézy o souvislostech dílčích analýz, které jsou jinak

vzorně provedeny v těsné vazbě na vybraná místa z Husserla. Uvolnění té těsné vazby by vytvořilo prostor pro naznačení celkovějších souvislostí. Z hlediska pohusserlovské fenomenologie je např. zajímavé, že Husserl jak v případě prvního problémového okruhu odkazování znaku na význam a označované, tak v případě otázky po zprostředkování kategoriálního mínění jazykového znaku a vyplňující kategoriality daného nachází momenty, které nejsou intencionální, nemají povahu samostatného aktu cogito. Výslovně to poznamenává Petr Urban, když mluví o odkazovací tendenci pravých znaků, ale i když sleduje vymezení intencionálního výkonu vyjadřování jako svého druhu „zesílení“ či „stabilizace“ či „zdvojení poznatkového obsahu“. To je jen příklad, jak by se dal jazyk vyvlastnit z područí konstituujícího vědomí, což jistě není Husserlův zájem, a není to třeba takovou tendenci u něj za každou cenu hledat. I tak ale jako oponent kvituji, že Petr Urban na závěr rozboru problematiky „přimykání se“ jazykového vyjádření poznávanému daného obsahu zkušenosti poznamenává:

jak dalekosáhlé důsledky by mělo, kdyby Husserl připustil, že tato „objektivace“, k níž dochází při vyjadřování pomocí odkazovacích tendencí, zasahuje do samého nitra konstituce vyjadřovaného poznatkového obsahu, a že intencionálně implikuje vztah k faktickému jazykovému společenství, jehož anonymní „ustavující vůle“ je posledním zdrojem „povinnostního charakteru“ příslušných znakových odkazů.

Rozvinutí této lákavé perspektivy však není záměrem disertace, ta se drží striktně, disciplinovaně a správně imanentní interpretace Husserla, cituji pokračování této pasáže disertace:

Žádné místo rukopisů 1913/14 ale nenasvědčuje tomu, že by Husserl o takové možnosti v této době uvažoval. Naopak, ve věrné shodě se základními určeními Log. zkoum. trvá Husserl i nyní na tom, že nic nebrání principiálnímu uskutečnění „poznávání“ mimo jakékoli spojení s vyjadřující „objektivací“, nemluvě o spojení s reálným výrazem v souvislosti intersubjektivně sdíleného světa. Tuto apriorní možnost nelze podle Husserla nikdy vyvrátit poukazem na to, že fakticky nacházíme naše kategoriálně-pojmové myšlení či poznávání vždy jako zapojené do souvislosti jazykového vyjadřování, a že „normální